

Про формувальне оцінювання учнів 5-11 класів у системі впровадження концептуальних засад НУШ

Оцінювання – це процес збирання й аналізу інформації з різних джерел для глибокого розуміння того, що знають і розуміють учні в результаті навчання і як вони можуть ці знання застосувати.

Томас А. Анджело, К. Патрісія Кросс

Оцінювання – це теж елемент навчального процесу, тож воно теж повинно мати навчальний ефект.

Ми не маємо права оцінювати те, чого ми не навчили.

Ольга Бершадська

У базовій загальній середній освіті передбачено такі види оцінювання:

- **поточне та формувальне оцінювання** з метою відстеження особистісного розвитку учнів, їх навчального поступу, процесу здобуття навчального досвіду як основи компетентності для розроблення індивідуальної освітньої траєкторії учнів;
- **підсумкове оцінювання**, під час якого результати навчання здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами, визначеними цим Державним стандартом.

Проект Державного стандарту базової середньої освіти

Нормативна база

ОЦІНЮВАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ		
	Концепція «Нова українська школа»	https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola
	Нова українська школа :порадник для вчителя	https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf
	Внутрішня система забезпечення якості освіти: Абетка для директора Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти	https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/posibniki/abetka%20dlya%20director a.pdf
	Державний стандарт початкової освіти ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87	https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti
	Проект державного стандарту базової середньої освіти	https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-projekt-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 1-2 КЛАСІВ, ПІЛОТНИХ 3 КЛАСІВ НУШ		
	Наказ МОНУ №924 від 20.08.2018 Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання	https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-

	навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі	navchalnih-dosyagnen-uchniv-pershogo-klasu-u-novij-ukrayinskij-shkoli
	Наказ МОНУ №1154 від 14.08.2014 Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу	https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-navchalnih-dosyagnen-uchniv-drugogo-klasu
	Наказ МОНУ №1009 від 19 серпня 2016 року Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 № 1222	
	Наказ МОНУ від 05.08.2016 № 948 Про затвердження змін до навчальних програм для 1-4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів	
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ 5-11 класів		
	Наказ МОНУ № 329 від 13.04.2011 Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти	https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11
	Наказ МОНУ 21.08.2013 № 1222 {із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1009 від 19.08.2016 } Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти	https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1222729-13#n2
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ		
	МР МОНУ Організація дистанційного навчання в школі	https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf
	Лист МОНУ №1/9-213 від 16.04.2020 Щодо проведення підсумкового оцінювання та організованого завершення 2019-2020 навчального року	https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-provedennya-pidsumkovogo-ocinyuvannya-ta-organizovanogo-zavershennya-2019-2020-navchalnogo-roku

ПІДСУМКОВЕ (СУМАТИВНЕ) ОЦІНЮВАННЯ

Усні та письмові індивідуальні контрольні роботи

Тематичне (рубіжне) оцінювання

Семестрове оцінювання

Річне оцінювання

Підсумкова державна атестація

Зовнішнє незалежне оцінювання

ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Самооцінювання
Взаємооцінювання
Оцінка вчителя

Усні та письмові, індивідуальні та групові поточні роботи

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Словесне оцінювання

Усні та письмові, індивідуальні та групові поточні роботи

Самооцінювання
Взаємооцінювання
Портфоліо

Зворотний зв'язок

Діагностичне оцінювання в 1-2 та 3 пілотних класах НУШ

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. Мета: співвіднесення результату учня з обов'язковими результатами, визначеними Державним стандартом.
2. Враховує вимоги **Державного стандарту**.
3. Використовуємо на **заключних** етапах вивчення теми.
4. Передбачає тільки **оцінювання з боку вчителя**.
5. Учні **не беруть участі** у визначенні цілей навчання, розробленні критеріїв оцінювання.
6. Використовуємо на контрольних уроках.
7. Стосується навчання.
8. **Зворотний зв'язок – після виставлення оцінки в журнал** (робота над помилками, скарга, апеляція; роботу НЕ ДАЮТЬ учневі на доопрацювання).

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. Мета: **внесення змін у процес його навчання** (виявлення труднощів, встановлення шляхів подолання труднощів, заохочення, мотивація).
2. Враховує **освітні потреби учня**.
3. Використовуємо на **початкових та проміжних** етапах вивчення теми.
4. Передбачає **самооцінювання та взаємооцінювання учнів**.
5. Учні **беруть участь** у визначенні цілей навчання, розробленні критеріїв оцінювання.
6. Використовуємо на уроках, перервах, у позаурочній діяльності
7. Стосується навчання й виховання.
8. **Зворотний зв'язок – перед виставленням оцінки в журнал** (коментування, словесне оцінювання, інші техніки формуального оцінювання; роботу ДАЮТЬ учневі на доопрацювання).

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. **Виставляємо** оцінки в офіційний журнал
2. Види і кількість контрольних робіт (твір, переказ, диктант, вірш напам'ять тощо) рекомендує МОНУ.
3. Усі види робіт учень виконує індивідуально, учитель оцінює кожну роботу кожного учня індивідуально
4. Критерії оцінювання робіт регламентовані наказами та листами МОНУ.
5. **Учитель зобов'язаний дотримуватися критеріїв оцінювання, визначених МОНУ, інформувати учнів і батьків на початку навчального року.**
6. Інструменти оцінювання визначені типовою програмою, затвердженою наказом МОНУ.
7. Оцінюємо **результат** навчання.
8. **Електронні носії** використовуємо в окремих випадках.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. **Не виставляємо** оцінок в офіційний журнал
2. Види і кількість робіт (портфоліо, електронна газета, проєкт, презентація, робота в групах тощо) визначає вчитель.
3. **Усі види робіт учень виконує або індивідуально, або в групі, але оцінює учитель роботу кожного учня індивідуально**
4. Критерії оцінювання робіт розробляє вчитель разом із учнями на основі навчальних цілей.
5. **Критерії оцінювання учитель зобов'язаний довести до відома учнів батьків, адміністрації, ще раз обговорити критерії перед початком виконання завдання.**
6. Інструменти оцінювання визначені освітньою програмою закладу або індивідуальною (авторською) програмою вчителя, затвердженою радою школи.
7. Оцінюємо **процес** навчання, виховання, досвіду застосування знань.
8. **Використовуємо електронні носії.**

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. Оцінку **не ставлять** в офіційний журнал («формувальну оцінку» поставити в журнал спостережень)
2. Критерії розробляє вчитель разом із учнями.
3. Формувальне оцінювання може здійснюватися:
  - учителем (одноосібно);
  - учнями (колективно, командою, лідером команди);
  - самим учнем (рефлексія).
4. Для здійснення само- і взаємооцінювання **учитель має переконатися, що всі учні зрозуміли критерії.**
5. Учня залучають до процесу оцінювання самого себе та однокласників, щоб розвинути його вміння ставити перед собою цілі і на цій основі оцінювати свої навчальні досягнення, поведінку, а також підвищувати мотивацію до навчання.

ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. Оцінку **ставлять** в офіційний журнал
2. Критерії розробляє вчитель або користується критеріями МОНУ.
3. Поточне оцінювання може здійснюватися:
  - учителем (одноосібно);
  - учнями (колективно, командою, лідером команди);
  - самим учнем (самооцінювання з обов'язковим виступом опонентів).
4. Для здійснення само- і взаємооцінювання **учитель має ознайомити учнів з критеріями, що відповідають певним балам (це можуть бути інформаційні картки).**
5. Школярі, які залишилися без оцінки, але відчувають потребу в ній, **можуть виступити з пропозицією самооцінки.** Для уникнення можливості занижити або завищити бали слово має надаватися і опонентам.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДЛЯ 5-11 КЛАСІВ

- Мета формувального оцінювання - не перевірка і контроль, а встановлення зворотного зв'язку вчителя з учнями. Воно передбачає надання учням підтримки, допомоги, відзначення їх успіхів, аналізу помилок, планування подальшої роботи.

ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ НА УРОЦІ

- визначення учнями цілей навчання (на основі теми уроку, вчитель допомагає учням визначити цілі)
- забезпечення учителем зворотного зв'язку
- організація активної та інтерактивної участі учнів під час власного процесу пізнання та обговорення його результатів
- забезпечення умов за яких учні будуть знати і розуміти критерії оцінювання до початку роботи над завданням
- на цьому етапі відбувається організація рефлексії – учні аналізують наслідки та процес власної роботи, оцінюють результати роботи за відповідними техніками
- коригування навчальної діяльності з урахуванням одержаних результатів оцінювання

У системі особистісно зорієнтованого навчання за результатами стандартизованого і формувального оцінювання учитель повинен:

- зробити аналіз помилок (виявити проблеми і потреби кожного учня);
- дати правильний зворотний зв'язок (заохотити, спрямувати, мотивувати);
- на основі аналізу підготувати індивідуальні диференційовані завдання учням.

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

- Формувальне оцінювання – «безперервний потік зворотного зв'язку з учнями», «слушні коментарі та зрозумілі пропозиції, які допомагають учневі усвідомити власні прогалини в знаннях так, щоб він накопичив достатньо інформації для просування вперед.»
- Формувальне оцінювання – це цілеспрямований безперервний процес спостереження за навчанням та вихованням учня.
- Формувальне оцінювання використовують з метою покращення процесу навчання з урахуванням виявлених потреб учнів.

- Формувальне оцінювання використовують у повсякденній практиці (поурочно, щоденно) у формі, прийнятній для учнів та вчителя.
- Формувальне оцінювання «неформальне», здебільшого «безоцінне».
- Формувальне оцінювання - елемент особистісно зорієнтованого та компетентісно зорієнтованого навчання/уроку.
- Формувальне оцінювання передбачає оцінювання згідно з критеріями і зворотний зв'язок.
- Упродовж навчального дня педагог встановлює зворотний зв'язок із учнем, щоб забезпечити педагогічний супровід процесу формування поведінки, ціннісних орієнтирів та установок школяра.
- Зворотний зв'язок своєчасно і точно описує сильні та слабкі сторони учня, а також містить пропозиції щодо подальшої навчальної та розвивальної діяльності.
- Учня залучають до процесу оцінювання самого себе та однокласників, щоб розвинути його вміння ставити перед собою цілі й на цій основі оцінювати свої навчальні досягнення, поведінку, а також підвищувати мотивацію до навчання.
- Учні набагато частіше потребують не стільки оцінки в балах, скільки повідомлення про те, які частини завдання виконані добре, а які потребують удосконалення.
- Важливо якомога частіше давати учням зворотний зв'язок: відзначати успіхи, щоб зберігати мотивацію, надавати поради про те, що потребує додаткового опрацювання, хвалити за помилки, якщо вони виявлені самим(ою) учнем/ученицею
- Доцільно застосовувати методи самоперевірки, а також взаємної перевірки учнів, надаючи їм критерії оцінювання та створюючи середовище коментування робіт (наприклад, у сервісах Google: документах, презентаціях, блогах тощо).
- Виконані роботи доцільно супроводжувати зворотним зв'язком у вигляді коментарів і виставлених балів відповідно до критеріїв оцінювання.

Техніки формуального оцінювання для надання зворотного зв'язку

- письмові та усні коментарі
- Google-тести з коментарями
- метод «Вимірювання температури»
- метод «Сендвіч»: комплімент – рекомендація – комплімент
- метод «Три чернетки» (взаємооцінювання)
- метод «2 зірки і побажання» (взаємооцінювання)
- метод «Конференція 1 на 1»
- спостереження
- опитувальники-блискавки
- щоденники / журнали
- самооцінювання (дати дитині критерії, ключ, модельну відповідь)

СЛОВЕСНЕ ОЦІНЮВАННЯ

1. Якщо учень відповів правильно:

- підкреслюємо, що саме у відповіді було найбільш вдалим: «вичерпно описано....», «зв'язно, аргументовано викладено...»

2. Якщо учень відповів з помилками:

- спочатку вказуємо, що сказано учнем правильно
- потім вказуємо, де були неточності, використовуючи такі вислови:
- «тут ... було не зовсім точно», «уточни», «спробуй ще раз», «згадай», «як це можна сказати по-іншому», «ти так вважаєш, а як думають інші»
- ставимо уточнювальні питання:
- «Як?», «Яким способом?»
- не поспішаємо підказувати, даємо учневі час подумати
- пропонуємо способи уникнення помилок у майбутньому: кажемо, яке правило треба повторити, що можна прочитати про..., який ролик переглянути про ...

3. Якщо учень відповів неправильно:

- кажемо «ти був на правильному шляху, коли...», «ти міркував у правильному напрямку, коли», «ти так вважаєш, а як думають інші»
- пропонуємо способи уникнення помилок у майбутньому: яке правило треба повторити, що можна прочитати про..., який ролик переглянути...

НЕ МОЖНА

- Оцінювати усну відповідь словами «добре - погано» або «правильно-неправильно», не пояснюючи, що саме учень сказав неправильно і що треба зробити, щоб згодом відповісти правильно.
- Казати «неправильно» і зразу запитувати: «Хто знає, як правильно?»
- Казати: «От ти не знаєш, а [Іринка, Петрик, увесь клас] знає!»
- Ставити учневі 2-3 питання підряд.
- Вимагати негайної відповіді, не даючи часу на обдумування (10-15 секунд).
- Іронізувати, насміхатися, принижувати...

НЕ БАЖАНО

- Ставити закриті запитання
- Запитувати: «У кого є запитання?» (краще сказати: «Які є запитання?») Уживати конструкції «Так..., але...»

ТЕХНІКИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Сигнали рукою

- Учитель просить учнів показувати сигнали, що позначають розуміння або нерозуміння матеріалу (у ході пояснення понять, принципів, процесу тощо).
- Попередньо потрібно домовитися з учнями про використання таких сигналів:

- Я розумію _____ і можу пояснити (великий палець руки спрямовано вгору).
- Я все ще не розумію _____ (великий палець руки спрямовано в сторону).
- Я не зовсім упевнений у _____ (помахати рукою).
- Після ознайомлення із сигналами учитель опитує учнів кожної групи:
- Що саме Ви не зрозуміли?
- У чому відчуваєте невпевненість?
- Що ви зрозуміли й можете пояснити?
- За результатами отриманих відповідей учитель приймає рішення про повторне вивчення, закріплення теми або продовження вивчення тем за програмою

Світлофор

- У кожного учня є картки трьох кольорів світлофора. Учитель просить учнів показувати картою відповідного кольору розуміння (зелений), неповне розуміння (жовтий), незрозуміння (червоний) матеріалу. Після сигналу учитель з'ясує, що зрозуміли, а що не зрозуміли?

Шкала

- Напишіть 3-5 тверджень, які не є ні правильними, ні помилковими, і попросіть оцінити їх за шкалою від 1 до 5, де 1 – не згоден, 5 – повністю згоден. Якщо учні працюють в парах, попросіть їх порівняти і обговорити результати.

Картки

- Після вивчення нової теми роздайте учням невеликі щільні картки. Попросіть їх з одного боку написати, що вони зрозуміли (основну думку, 2-3 пропозиції), з іншого – що залишилося незрозумілим. Зберіть картки і проаналізуйте відповіді. За певних умов картки можна не підписувати.

Картки з відповідями

- Кожному учню необхідно мати набір карток з номерами, зазвичай 1, 2, 3, 4. Ви зачитуєте питання і варіанти відповіді з номерами, учні піднімають картку з номером відповіді, яку вони вважають правильною.

Перевірити один одного

- Учні працюють в парах або групах, по черзі відповідаючи на складені вчителем питання. Вчитель спостерігає за їх роботою, при необхідності виправляє і допомагає. Питання, що викликали найбільші труднощі, можна в кінці заняття ще раз обговорити з усім класом.

Вихідний квиток

- Після вивчення нового матеріалу ви ставите кілька питань з теми, пропонуючи на вибір кілька правильних відповідей. Учні можуть відповідати за допомогою карток з номерами (піднімають картку з номером 1, якщо правильний перший варіант, картку з номером 2, якщо правильний другий варіант). Ті, які відповіли правильно на питання, пересідають на задні парти класу і виконують наступне завдання. Ті, хто відповіли неправильно, сідають ближче до вчителя і той пояснює їм складні моменти, і знову ставить запитання. Ті, хто відповіли правильно – пересідають на задні парти. Решта пересуваються ближче до вас. Так працює, поки всі не засвоять тему.

Дві зірки й побажання (взаємооцінювання)

- Застосовується для оцінювання творчих робіт учнів, творів, есе. Учитель пропонує перевірити роботу однокласника. Коли учні коментують роботи один одного, вони не виставляють оцінки, а вказують на два позитивні моменти – «дві зірки» – і на один момент, який потребує доопрацювання – «побажання»

Однохвилинне есе

Техніка, яка використовується з метою представлення учнями зворотного зв'язку про вивчене з теми. Для написання есе вчитель може поставити такі запитання: Що найголовніше ти дізнався сьогодні? Які питання залишилися для тебе незрозумілими?

Вимірювання температури

Метод використовують для виявлення того, наскільки учні правильно виконують завдання. Для цього діяльність учнів призупиняється запитанням: «Що ми робимо?». Відповідь на поставлене запитання – демонстрація розуміння завдання або процесу його виконання. У разі роботи в парах або групах учитель просить пару або групу продемонструвати процес виконання завдання. Інші спостерігають

Мовні зразки (підказки)

Учитель періодично дає учням мовні зразки (вислови, підказки), які допомагають будувати відповідь.

Наприклад:

- Основною ідеєю (принципом, процесом) є _____, тому що _____

Трихвилинна пауза

Учитель надає учням трихвилинну паузу, яка дає можливість учням обдумувати поняття, ідеї уроку, пов'язати з попереднім матеріалом, знаннями, досвідом, а також визначитися із незрозумілими моментами.

- Я змінив/змінила своє ставлення до....
- Я дізнався/дізналася більше про....
- Я здивувався/здивувалася тому, що...
- Я відчув/відчула... Я ставився/ставилася до ...

Тижневий звіт

У кінці навчального тижня кожному учневі пропонується дати відповіді на запитання:

- Чому я навчився за тиждень?
- Що для мене залишилося нез'ясованим?
- Які запитання я б поставив учням, якби був учителем?